

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAÖĞRETİM
ÇAĞDAŞ TÜRK VE
DÜNYA TARİHİ DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI

2018

İÇİNDEKİLER

1. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI	4
1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	4
1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	5
1.2.1. Değerlerimiz	5
1.2.2. Yetkinlikler	6
1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	8
1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	9
1.5. SONUÇ	10
2. ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASI	11
2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI	11
2.2. ALANA ÖZGÜ YETERLİLİK VE BECERİLER	12
2.3. ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	17
2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU	19
2.5. ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ KİTAP FORMA SAYISI VE KİTAP EBADI	19
3. ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	20
3.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	20
3.2. DÖRT SAATLİK PROGRAMIN ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	21
3.3. İKİ SAATLİK PROGRAMIN ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	30

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktıklarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar da ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatta ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünlüğe bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

1.1. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okulöncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkökulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak.

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

1.2. ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir.

1.2.1. Değerlerimiz

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarmıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla

yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: *adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik*. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

1.2.2. Yetkinlikler

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde* (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

- 1) *Anadilde iletişim*: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.
  - 2) *Yabancı dillerde iletişim*: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.
  - 3) *Matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler*: Matematikselsel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematikselsel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematikselsel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematikselsel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.
- Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta

bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

- 4) *Dijital yetkinlik*: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
- 5) *Öğrenmeyi öğrenme*: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
- 6) *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
- 7) *İnisiyatif alma ve girişimcilik*: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.
- 8) *Kültürel farkındalık ve ifade*: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

1.3. ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir.

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

1.4. BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda bazı temel gelişim ilkelerine değinmek yerinde olacaktır.

Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir.

Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir.

Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık belirli yönelimlerle karakterize edilir: basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön şart ve ardıllığı noktasında dikkate alınmış hem de sınıflar düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum bireylerarası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Gelişim hayat boyu sürmekle birlikte bu gelişimin hızı evrelere göre değişkendir. Hızın yüksek olduğu zamanlar gelişim açısından riskli ve kritik zamanlardır. Bu sebeple öğretmenlerin gelişim hızının yüksek olduğu zamanlarda öğrencinin durumuna daha duyarlı davranması beklenir. Söz gelimi ergenlik

dönemi kimlik edinimi için kritik dönemdir ve eğitim bu dönemde kimlik edinimini destekleyici sosyal etkileşimleri artırır ve yönetir.

1.5. SONUÇ

Elimizdeki programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçtiğimiz üzerine bilgi vermek de yerinde olacaktır. Bu bağlamda:

- Farklı ülkelerin son yıllarda benzer gerekçelerle yenilenip güncellenen öğretim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında eğitim öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükûmet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından geliştirilen anketler aracılığıyla öğretmen ve yöneticilerin programlar ve haftalık ders çizelgelerine yönelik görüşleri toplanmış,
- İllerden gelen her bir branşla ilgili zümre raporları incelenmiş,
- Branşlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ve elektronik ortamda erişime açılan anket verileri derlenmiş,
- Eğitim fakültelerimizin branşlar ölçeğinde hazırladıkları raporlar incelenmiş,

Bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınca değerlendirilmiştir.

Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilip güncellenmiş ve yenilenmiştir. Programların uygulanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla topyekûn geçilecek ve sonrasında yapılacak izleme değerlendirme sonuçlarına göre yine gerekli güncellemeler yapılacaktır. Böylelikle programlarımızın gelişmelerle ve bilimsel, sosyal, teknolojik vb. ihtiyaçlarla koşutluğunun sürekliliği sağlanmış olacaktır.

ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI

2.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ TEMEL FELSEFESİ VE GENEL AMAÇLARI

İnsanlık tarihinde 20. yüzyıl; siyasi, sosyokültürel, bilimsel ve teknolojik bakımından baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı ve bu gelişmelerin dünya her köşesindeki toplumları ve devletleri etkilediği bir yüzyıl olmuştur. Öyle ki, bu yüzyılda yaşanan gelişmelerin etkileri günümüzde de devam etmektedir. Bu nedenle, günümüzde yaşanan birçok gelişmenin arka planını görebilmek için yakın geçmişe geniş bir pencereden bakılmalı ve bu süreçte kapsamlı kaynaklardan yararlanılmalıdır. Bu bağlamda ülkemizi ve toplumumuzu doğrudan ilgilendiren olaylara, yakın geçmişimizle ve coğrafyamızla ilgili konulara daha çok yer verilmesi temel bir ihtiyaçtır. Yakın tarihimizde yaşanan olaylar ve bu olayların etkileri; Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik konumunun öneminin bölgesel ve küresel açıdan değerlendirilmesini, ulusal ve uluslararası gelişmelerin çeşitli boyutlardan okunmasını, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkilerinin analiz edilmesini gerekli kılmaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanan Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- 1) 20. Yüzyılın başlarından günümüze kadar dünyada ve Türkiye'de meydana gelen gelişmelere ilişkin bilgi edinmeleri,
- 2) Dünyada meydana gelen siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmelerin Türkiye'ye etkileri ile bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin tavrını ve 20. yüzyılda Türkiye'nin dünyadaki rolünü anlamaları,
- 3) Kendilerini geliştirerek 21. yüzyılın gelişen ve değişen gereksinimlerine yanıt verecek bir donanım kazanmaları ve geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmeleri,
- 4) Küreselleşen dünyada, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel olayların çok boyutluluğunu farklı bakış açılarıyla ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmeleri,
- 5) Millî tarih ve kültürümüz konusunda bilinçli ve duyarlı olmanın yanı sıra dünyadaki farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilen, entelektüel ve sosyal becerilere sahip bireyler olarak yetişmeleri,

- 6) Küresel dünyada meydana gelen olayların tarihsel arka planını irdeleyip / anlayıp değerlendirebilecek bir bakış açısı kazanmaları,
- 7) Son yıllarda medyada yaygınlaşan popüler tarih tartışmaları ve tarih temalı yapımların kapsamı ile niteliklerini yorumlayabilecek beceriler kazanmaları,
- 8) Medeniyet tasavvuru geliştirerek geleceğe dönük planlar yapabilmeleri,
- 9) Dünyada yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeler ve bu gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkileri konusunda bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır.

2.2. ALANA ÖZGÜ YETERLİLİK VE BECERİLER ¹

Tarih biliminin doğası ve tarihçilerin çalışma yöntemlerine dayanan bu beceriler; öğrencilerin tarihsel kavramlar ile geçmişteki olayları, olguları, gelişmeleri, kişileri, yerleri ve ilişkileri kendi özgün bağlamları çerçevesinde ele alıp analiz ederek kavramalarını sağlamaya yönelik kapasite ve yeterlilikleri ifade eder. Tarihsel düşünme becerileri aynı zamanda; öğrencilerin kronolojik olarak akıl yürütmelerine, geçmişteki olay ve olgular arasında neden-sonuç bağlantıları kurmalarına, sosyal yapılar, kurumlar ve siyasi teşekküllerin zaman içerisinde geçirdikleri değişimleri ile süreklilik arz eden özelliklerini kavramalarına, geçmişteki olay ve olguları güncel olay ve olgularla ilişkilendirmelerine olanak sağlamayı amaçlar. Tarihsel düşünme becerileri aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Kronolojik Düşünme Becerisi: Kronolojik düşünme tarih biliminin temelidir. Kronoloji, olayların ne zaman ve hangi sırayla meydana geldiğidir. Öğrencilerin kronoloji becerisi olmadan olaylar arasındaki ilişkileri incelemesi veya tarihteki sebep-sonuç ilişkilerini açıklaması imkânsızdır. Kronoloji, tarihsel düşünmeyi düzenleyen zihinsel bir yapı işlevi görür. Bu becerinin kazandırılmasının ön şartı gün, ay, yıl, dönem, çağ, yüzyıl vb. zaman kavramları ve takvim çeşitleri ile bunlara ait temel kavramların (MÖ, MS, yüzyıl vb.) karşılaştırmalı olarak öğretilmesidir.

Tarihsel Kavrama Becerisi: Tarihsel metinlerin en belirleyici özelliklerinden biri de tarihi olayları tutarlı bir şekilde yeniden düzene koymasındır. Bunun da ötesinde tarihsel metinler; tarihin akışı içerisinde insanların eğilimlerini, karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları karmaşık dünyayı açıklama gücüne sahiptirler. Öğrenciler; öykü, biyografi, otobiyografi ve benzeri metinleri anlamak için bu metinleri zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneğini geliştirmelidir. Bunu yaparken birey ve grupların niyetlerini, eğilimlerini, değer yargılarını, fikirlerini, umutlarını, şüphelerini, kararlarını, güçlü ve zayıf yanlarını göz önüne almalıdır.

¹ Burada yer alan beceri ve yeterliliklerin bir kısmı <http://www.nchs.ucla.edu/history-standards/standards-for-grades-k-4/historical-thinking-standards> adlı İnternet sitesinden özetlenerek tercüme edilmiştir.

Tarihsel metinleri kavramak ayrıca öğrencilerin tarihsel yaklaşım edinmelerini yani geçmişteki olayları yaşadığı dönemin şartları ve kavramlarıyla ele alarak o dönemi yaşayanların bakış açısıyla inceleyebilmelerini gerektirir. Bunun için öğrenciler; geçmişe ait buluntu, belge, günlük, mektup, sanat eseri, edebi ürün vb. kaynakları incelerken geçmişi bugünün kavram ve normlarıyla değerlendirmekten kaçınmayı öğrenmeli ve olayların meydana geldiği tarihsel bağlamı göz önünde bulundurmalıdırlar. Ayrıca bu önemli kazanımların ötesinde öğrenciler; tarihsel olayları yeniden açıklayan veya yorumlayan anlatıları da kavrayacak becerileri geliştirmeli, tarihsel akış içinde etkili olmuş güçler arasındaki ilişkiyi ve bu güçlerin olayların gidişatını nasıl etkilediğini analiz edebilmelidir.

Neden-Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi: Açık bir şekilde görünmeseler de geçmişteki olay ve olgular bir veya daha fazla boyutuyla birbirleriyle ilişkili olabilmektedir. Bir olayın sonuçları veya oluşturduğu etkiler, başka bir olay veya olgunun ortaya çıkmasına yol açabildiği gibi olayın yönünün veya kapsamının belirlenmesine de sebep olabilmektedir. Öğrencilerin geçmişteki olay ve olgular arasındaki ilişkileri keşfedip bu ilişkileri göz önünde bulundurarak geçmişe bakmaları tarihi bilgiyi kendi özgün bağlamında değerlendirebilmeleri açısından önem arz etmektedir. Öğrencilerin tarihsel neden-sonuçlar arasındaki ilişkileri belirlemelerine, analiz etmelerine ve değerlendirmelerine olanak sağlanması bir olayın birden fazla sebep ve sonucunun olabileceğini kavramaları açısından da önemlidir.

Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi: Geçmişin her hangi bir kesiminde birden fazla gelişmenin aynı anda meydana geldiği muhakkaktır. Bunların bazıları hızla değişip dönüşürken bazılarının da uzun süreler devam ettiği görülür. Örneğin 1946 yılından itibaren Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçilmesine rağmen aynı dönemde insanların yaşamında çok büyük değişiklikler olmamıştır. Siyasi sistemdeki bu değişim, daha uzun bir süre zarfında toplum hayatını etkilemeye devam etmiştir. Eğer öğrenciler, “1949 yılında Türkiye’de herhangi bir şey olmamıştır.” diyorlarsa bunun nedeni öğrencilerin geçmişi yalnızca bir “olaylar listesi” olarak görüyor olmalarıdır. Değişim ve sürekliliği anlamının yollarından biri sağduyumuza güvenerek hangi dönemlerde hiçbir değişim olmadığına, hangi dönemlerde sınırlı değişimler gerçekleştiğine ve/veya hangi dönemlerde önemli değişimler meydana geldiğine bakmaktır. Değişim ve süreklilik konusunda bir yargıya varmadan önce, geçmişteki iki farklı tarih arasında veya geçmişteki bir zaman ile günümüz arasında nelerin değiştiğini ya da nelerin aynı kaldığını görmemiz gerekir. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte yaşanan değişimler ve devam eden durumlar buna örnek olarak gösterilebilir.

Zaman içerisinde meydana gelen değişimleri bazen gelişme veya ilerleme bazen de gerileme veya bozulma olarak nitelendiririz. Tarih içerisindeki değişimlerin geçmişteki ve günümüzdeki farklı örneklerle karşılaştırılmalarına olanak sağlayan örnek olay incelemeleri, metin (mektuplar, gazete

haberleri, biyografiler vb.) ve görsel (fotoğraf, film, resim vb.) analizleri bu becerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi: Tarihsel düşünmenin belki de hiçbir boyutu, “tarih yazmak” veya “tarih çalışmak” kadar heyecanlı ve geliştirici değildir. Tarihsel sorgulama; konu hakkındaki kanıtların yeterince zengin olduğu, olayda yer alan insanların konuşulduğu, olayla ilişkisi olan farklı bakış açıları ve farklı geçmişlere sahip insanların çıkar, inanış ve fikirlerini yansıttığı ölçüde iyi bir sorgulama türüdür. Öğrencilerin bir dokümanı, bir kaydı, arkeolojik bir kalıntıyı veya tarihsel bir mekânı incelemeleri teşvik edilir. Tarihsel sorgulamaya bir problemin tanımlanmasıyla başlanmalıdır. Metinde sunulan tarihsel anlatının kritik noktalarında sorgulama yapmak gerekmektedir. Bunun için geçmişe ait kanıtlar yardımıyla yani tarihsel dokümanlarla, tanıkların anlatımları, mektuplar, günlükler, buluntular ve fotoğraflarla çalışılmalı, tarihi mekânlara geziler düzenlenmeli ve sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır.

Kanıt temelli öğrenmeye dayanan bu süreçte, öğrencilerin belge veya buluntunun ait olduğu tarihsel dönem hakkındaki bilgileri ve bu konuya ilişkin ulaşabildikleri kaynaklar çok önemlidir. Öğrencilerin ellerindeki kanıtlar, ele alınan konuyla ilgili bir yargıya varmak ya da bir sonuç çıkarmak için bazen yetersiz olabilir. Boşlukları doldurmak, eldeki belgeleri değerlendirmek ve güçlü bir tarihsel anlatı oluşturmak daha kapsamlı bilgiler ve daha geniş bir bakış açısı gerektirir. Bu noktada öğrencilere çeşitli kaynak ve materyallere erişim fırsatı sağlanmalıdır. Bu süreçte öğrenciler; ellerindeki malzemeleri hem gerçek olmaları ve güvenilirlikleri açısından hem de sundukları bilgiler açısından sorgulamayı, aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmeyi ve elde ettikleri bilgilerden yola çıkarak kendi tarihsel metin ya da anlatılarını oluşturmayı öğrenebilirler. Böylece öğrenciler sorgulamaya dayalı araştırmanın kendi üretkenliklerine katkısını fark edeceklerdir. Yazılı tarihin bir insan yapımı olduğunu ve dolayısıyla geçmiş hakkındaki birçok yargının geçici ve tartışılabilir olduğunu daha iyi anlayacaklardır. Öte yandan dikkatli bir araştırmanın geçmişle ilgili sorunların üzerindeki sis perdesini kaldırabileceğini ve daha önce ortaya atılmış iddiaları çürütebileceğini kavrayacaklardır. Sorgulamaya dayalı tarihsel araştırmaya etkin olarak katılan öğrenciler tarihçilerin geçmişi neden sürekli yeniden yorumladıklarını anlayacaklardır. Yeni yorumların sadece yeni bulunmuş kanıtlar doğrultusunda oluşturulmadığını, sonradan ortaya çıkan bakış açıları ışığında da oluşturulabileceğini öğreneceklerdir.

Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi: Öğrenciler tarihsel metni analitik bir bakış açısıyla inceleyebilen iyi bir tarih okuyucusu olmalıdır. Bunun için öğrencilerin; temel olguyu, doğru cevabı ve en geçerli yorumu bulma konusunda doğru bir bakış açısına sahip olmaları gerekir. Öğrencilere; “Amaca uygun okuyor muyum?”, “Öğrenmek istediğim bu mu?” gibi sorular sordurmak gerekir. Aksi takdirde öğrenciler her tarihsel metinde anlatılanların peşinen doğru ve gerçek olduğunu

düşünebilirler. Bu tür sorunlar tarih ders kitaplarının tarihî bilgiyi geleneksel olarak aktarma biçimlerinden de kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında olgular belirlenmiş bir sonuca doğru sıralı bir şekilde sunulmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için ele alınan her konuyla ilgili birden fazla kaynak kullanmak gerekir. Böylece öğrencinin diğer tarih dokümanlarını ve buluntularını kullanarak geçmişe ilişkin farklı yorumları ve yaklaşımları görmesi mümkün olacaktır.

Tarih genellikle “geçmişte meydana gelen olaylar” olarak tanımlanır ve tarihten bu anlaşılır. Fakat yazılı tarih, sadece geçmişte olan olaylar değil bu olayların neden ve nasıl olduğu hakkında tarihçi ile olgular arasında gerçekleşen diyalogdur. Öğrenciler, tarihçilerin metinlerini oluştururken farklı olguları kullanabileceklerini ve bu olguları farklı yorumlayabileceklerini kavramalıdır. Tarihsel inceleme veya araştırma belirli bir tarihsel konu hakkındaki iddiaları inceleyip değerlendirerek eldeki kanıtlara dayalı geçici de olsa geçerli sonuçlara ulaşmaktır.

Tarihsel analiz ve yorum yapabilmek için öğrenciler tarihsel kavrama becerilerini kullanmalıdır. Örneğin tarihî bir doküman veya metnin yazarını ya da kaynağını belirleme ve geçerliliğini değerlendirme (tarihsel kavrama becerisi) birbiriyle ihtilafli tarih metinlerini karşılaştırmanın (tarihsel analiz ve yorum becerisi) ön koşuludur. Analiz yapma, kavrama ile ilgili beceriler üzerine inşa edilerek öğrenciden tarihçinin kanıtlarının ve bu kanıtlardan yola çıkarak yaptığı yorumlarının sağlamlığını değerlendirmesi istenir. İyi yazılmış tarihsel metinler, öğrencilerin tarihte neden sonuç ilişkilerini analiz etmelerini kolaylaştırır. Böylece öğrenci; toplumsal değişimin nasıl olduğunu, insanın eğilimlerinin önemini, süreç ve çıktılar kargaşası içinde insanın amaçlarını ve bunların diğer etkenler tarafından nasıl etkilendiğini analiz edebilir.

Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi: Sorun merkezli analiz ve karar verme etkinlikleri, öğrencilerin geçmişte insanların kritik anlarda yüz yüze geldiği sorun ve ikilemlerle karşılaşmalarını sağlar. Kritik dönemlerin sorun veya konularıyla yüzleşmek, mevcut alternatifleri analiz etmek, tercih edilmemiş seçeneklerin sonuçlarının ne olacağı hakkında değerlendirmeler yapmak ve bunları tercih edilmiş çözüm yollarının sonuçlarıyla karşılaştırmak öğrencilerin bu konulara ilgisini ve katılımını artıracaktır.

Sorun merkezli analiz ve karar verme etkinliklerinin iyi seçilmesi, öğrencilerin demokratik vatandaşlık anlayışı geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Böylece öğrenci kamu yönetimi sorunlarını ve ahlaki ikilemleri tanımlar, sorunla ilgisi bulunan ve bu sorunun sonuçlarından etkilenmesi muhtemel olan kişilerin çıkar ve değer yargılarını analiz eder, bu ikilemi çözmek ve alternatif yaklaşımların sonuçlarını değerlendirmek için verileri kullanır, her yaklaşımın ahlaki boyutlarını değerlendirerek kazanç ve kayıplarını karşılaştırır. Böylece tarihsel sorun analizi bağlamında ve tarihsel belgede ortaya konan uzun vadeli sonuçlar ışığında insanların geçmişte uyguladıkları çözüm yollarını değerlendirir.

Geçmişe Geçmişteki İnsanların Bakış Açısıyla Bakabilme Becerisi veya Tarihsel Empati:

Birçok öğrenci için geçmiş; bugünden tamamıyla farklı olan, kendilerinden farklı amaç, öncelik ve beklentilere sahip insanların çeşitli faaliyetlerde bulunduğu bir boyuttur. Diğer bir ifadeyle on beşinci yüzyıl Anadolu'sunda bir delikanlı veya genç kız olmak, günümüz Türkiye'sinde yaşayan, hangi modayı takip edeceğini, hangi marka cep telefonu veya ne tür özelliklere sahip bir tablet bilgisayar satın alacağını düşünen ve lise sonrasında eğitimine hangi alanda ve hangi üniversitede devam edeceği hususunda ailesiyle tartışmalara giren bir öğrenci için ne tür anlamlar ifade edebilir? Geçmişin kendi yaşantılarından bu derece uzak ve farklı olduğunu keşfetmek öğrenciler için oldukça zor ancak üstesinden gelinebilecek bir durumdur. Eğer öğrenciler geçmişteki sosyal yapıların nasıl ortaya çıktığını, bireyler ve grupların hangi değerlere, tutumlara ve inançlara sahip olduklarını ve bütün bunların insan davranışlarını nasıl etkileyip yönlendirdiklerini kavrayabilirlerse geçmiş denilen o farklı dünyanın kapılarını daha da aralayabilirler. Tarihsel empati adı verilen bu beceri sayesinde öğrenciler; tarihî olay, olgu ve durumları anlatıcıların bize aktardıkları doğru, kapsamlı ve değişmez anlatılar biçiminde değerlendirilmesiyle ortaya çıkan anakronik öğrenme tuzaklarından da kurtulabilirler. Tarihsel empati; geçmişteki insanların hayatlarını ve eylemlerini çevreleyip yönlendiren sosyal, kültürel, entelektüel ve duygusal etkenleri anlamak ve geçmiş hakkında bir çıkarım veya değerlendirme yaparken bunları hesaba katmak anlamına gelir. Tarihî bir olayın kahramanı olan insanlar tam anlamıyla birbirlerine zıt inançlara veya dünya görüşlerine dayanarak hareket etmiş olabilirler. Bu yüzden tarihsel empati, geçmişte ve günümüzde birbirlerinden farklılaşan çeşitli dünya görüşlerini, bakış açılarını ve insan faaliyetlerini anlayabilmek için de önemlidir. Her ne kadar empati kavramını içerse de tarihsel empati sadece kendimizi bir başkasının yerine koyarak onun gibi hissetmek, düşünmek ve eylemde bulunmak demek değildir. Bütün bunlara ilave olarak bugündeki bizler ile geçmişteki başkaları arasındaki birçok farklılığı bilmeyi, kavramayı ve hesaba katmayı da gerektirir.

Yukarıdaki beceri ve yeterliliklerin dışında öğretim programı öğrencilerin; geçmişten bugüne yaşanmış önemli olay, olgu ve kırılma noktalarıyla ilgili farkındalığını da geliştirmeyi hedeflemektedir. Tarih derslerinde vurgulanması gereken diğer bir husus da "tarihsel önem"dir. Tarihsel önem, geçmişî anlama ve anlamlandırma amacıyla daha önceki dönemlerde olup bitmiş olay ve durumlar arasından bize ya da bugünde yaşayanlara daha anlamlı ve kıymetli görünenleri belirleyerek onlar üzerinde yoğunlaşma demektir.

2.3. ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı'nın işlevsel bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlar aşağıda sunulmuştur.

- 1) 9. sınıf Tarih dersi "Tarih ve Tarih Yazıcılığı" ünitesinde yer alan kazanımlar, tarih metodolojisi ile ilgilidir. Öğrencilerin bu ünite kazandığı bilgi ve becerileri, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersinde de kullanmaları sağlanmalıdır.
- 2) Ünite kazanımlarının sıralanışında, kronoloji temelli anlayış esas alınmıştır. Bütüncül bir bakış açısı esas alınarak hazırlanan ünite içerikleri, nedensellik ilkesi ve kronolojik sıralamaya uygun olarak değişim ve süreklilik algısı ile tarihsel anlamayı sağlayabilecek şekilde düzenlenmiştir. Bu bakımdan kazanımların sıralamasında değişiklik yapılmamalıdır.
- 3) Tarihin öznesinin "insan" olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak kültür ve medeniyetlerin oluşumunda kadın ve erkeğin ortak katkısına vurgulanmalıdır.
- 4) Program uygulanırken diğer derslerin zümre öğretmenleriyle etkili bir iletişim kurulmalı ve mümkün oldukça diğer derslerle de ilişkilendirilmeler yapılmalıdır.
- 5) Öğrenciler, tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin araştırma yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihsel düşünme becerilerini doğru kullanma ve aktif olarak kütüphanelerden yararlanma konusunda teşvik edilmelidirler.
- 6) Öğrenciler öğretim programındaki konu ve kazanımlar doğrultusunda tarihsel metin oluşturmaları teşvik edilmeli, bu metinleri yazarken öğrencilere rehberlik yapılmalı, döneme ait adlandırmaları, tarihsel deyim ve kavramları doğru kullanmalarına özen gösterilmeli ancak öğrencilerden bir tarihçi gibi metin yazmaları beklenmemelidir.
- 7) Metinlerde verilen bilgileri açıklamak, görsel hâle getirmek ve somutlaştırmak amacıyla tarih haritalarında sunulan veriler, çeşitli grafiklerde verilen görsel veya sayısal bilgiler ve tarihsel fotoğraflar, siyasi karikatürler, temsili resimler ve mimari çizimler gibi materyaller üzerinde çalışmak tarihsel metinleri kavramayı kolaylaştıracaktır. Uygulamalarda kullanılacak metin ve görsel materyaller (resim, fotoğraf, karikatür, afiş, gazete, dergi, film, belgesel vb.) öğrenci seviyesine uygun ve pedagojik olmalıdır.
- 8) Biyografi çalışmalarında dönemin fikir, sanat, spor, müzik, edebiyat vb. alanlarında öne çıkan şahsiyetlerine yine o dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri dikkate alınarak yer verilmelidir.
- 9) Film izlemeye dayalı uygulamalarda; ders saatleri göz önünde bulundurulmalı ve dersin

- işlenişinde yalnızca kazanıma uygun olan film ve o filmde yalnızca ilgili bölümleri kullanılmalıdır.
- 10) Öğrencilerin tarihî olayları eş zamanlı olarak algılamalarını sağlamak amacıyla harita vb. materyallerden yararlanılmalıdır. Eş zamanlı tarih şeritleri hazırlanmalı, haritalar eş zamanlı tarih şeritleriyle birlikte kullanılmalıdır. Eş zamanlı tarih şeritleri; yüzyıl, konu, mekân ve kişi merkezli olarak hazırlanabilir. Harita çalışmaları, günümüz siyasi haritalarıyla dilsiz ya da döneme ait haritalarla yapılabilir.
- 11) Ders işleniş ve uygulamaları planlanırken inceleme gezilerine önem verilmeli; tarihi mekânlara öğretmen denetiminde sanal müze ziyaretleri yapılmalı, çevre ve okul imkânları uygun ise tarihi mekân ve müze ziyaretleri yapılması sağlanmalıdır. Bu gezilerin her aşaması planlanıp çalışma kâğıtları hazırlanmalı ve değerlendirilmelidir.
- 12) Dersin işleniş ve uygulamalarında görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, İnternet, EBA vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Kazanımlarla ilgili belgesellerden, filmlerden vb. yararlanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik ilkeleri göz önüne alınmalı; İnternet'in güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Casus yazılımlar veya kimlik bilgilerinin çalınarak kullanılmaya çalışılması gibi risklerle karşı karşıya kalmamak için güncel antivirüs yazılımları kullanma, kişisel güvenlik duvarı kullanımı, işletim sistemleri güncellemeleri gibi güvenlik önlemleri alınmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen dijital kaynakların kullanımı ile ilgili kurallara uyulmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle İnternet'ten indirilerek kullanılan materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara, telif haklarına riayet edilmelidir.
- 13) Öğretim materyali hazırlama ve derse hazırlıklı gelmenin, öğretmenin asli görevleri arasında olduğu unutulmamalıdır. Öğretmenler, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersi ile ilgili bilgi, beceri, değer ve tutumları öğrencilerine kazandırırken sadece ders kitaplarına bağlı kalmamalıdır. Sınıf düzeyi, öğrencilerin ilgi ve hazır bulunuşluk düzeyleri ile öğrenme stilleri gibi unsurlar göz önünde bulundurularak, kazanımlarla tutarlı öğretim materyalleri (bilgi notu, sunum, etkinlik, çalışma kâğıtları, proje, okuma parçaları vb.) hazırlanmalı ve kullanılmalıdır. Öğretim materyalleri hazırlanırken zümre öğretmenleri ve diğer disiplinlerin öğretmenleriyle iş birliği yapılmalıdır.
- 14) Öğrenme öğretme sürecinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınması esastır. Bu bağlamda özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için ihtiyaçları doğrultusunda "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu süreçte öğretmenler, programın yapısı ve hedeflerini göz önünde bulundurarak öğrencilerin problem çözmeleri, çeşitli iletişim yöntemlerini kullanmaları ve kendilerini rahatça ifade etmelerine olanak sağlayacak ilgi odaklı bir öğretim yaklaşımı izlemelidir.

2.4. ÜNİTE, KAZANIM SAYISI VE SÜRE TABLOSU

Öğretim programında yer alan üniteler, kazanım sayıları ve bunların işlenmesine ayrılacak süre ile ders saatine oranları aşağıda sunulmuştur. (4 SAATLİK DERS İÇİN)

ÜNİTE	Kazanım Sayısı	Süre (Ders Saati)	Oran (%)
1. İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA	7	21	14,6
2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI	7	28	19,4
3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ	5	22	15,3
4. YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI	6	33	22,9
5. KÜRESELLEŞEN DÜNYA	7	40	27,8
TOPLAM	32	144	100

Öğretim programında yer alan üniteler, kazanım sayıları ve bunların işlenmesine ayrılacak süre ile ders saatine oranları aşağıda sunulmuştur. (2 SAATLİK DERS İÇİN)

ÜNİTE	Kazanım Sayısı	Süre (Ders Saati)	Oran (%)
1. İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA	6	12	16,7
2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI	4	12	16,7
3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ	5	14	19,4
4. YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI	6	16	22,2
5. KÜRESELLEŞEN DÜNYA	7	18	25
TOPLAM	28	72	100

2.5. ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ KİTAP FORMA SAYISI VE KİTAP EBADI

Forma Sayısı*	Kitap Ebadı
19	19,5 cm ve 27,5 cm

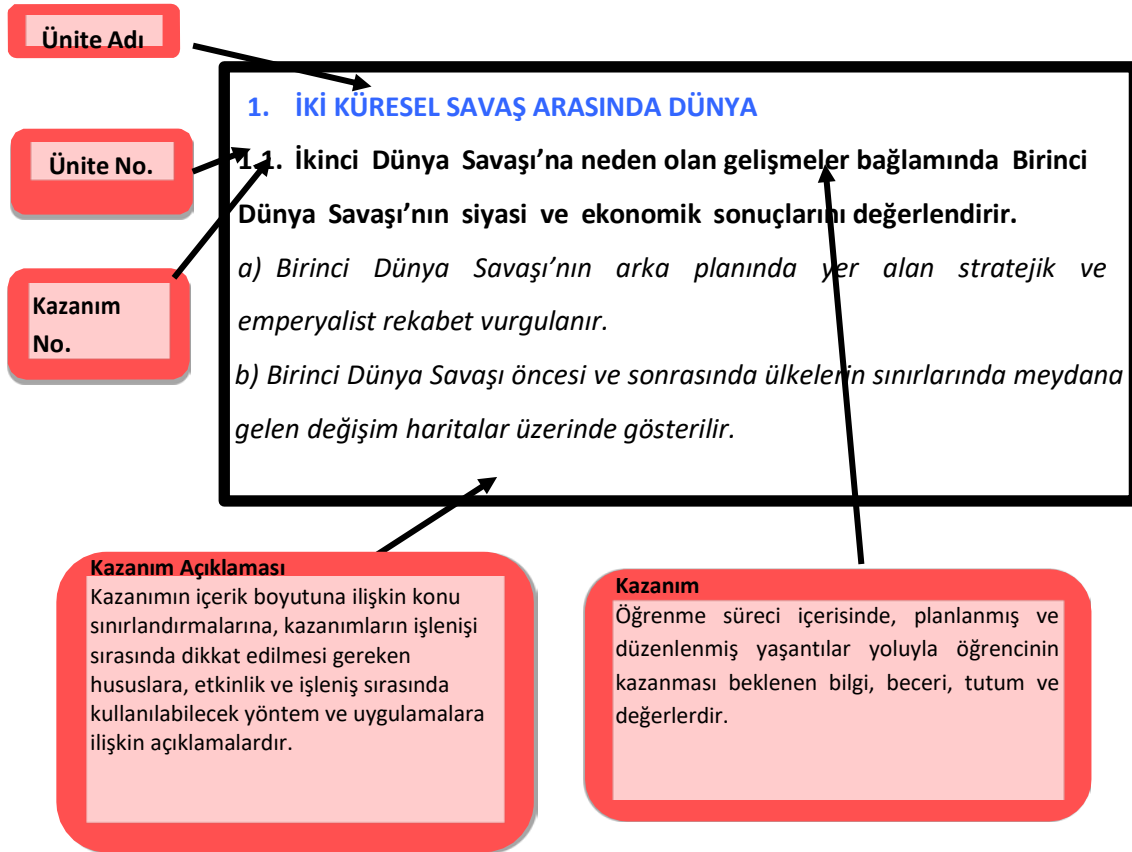
*Forma sayısı üst sınır olarak verilmiş olup daha az da olabilir.

ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

3.1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Ünite temelli yaklaşımla hazırlanan Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı, hem 2 hem de 4 ders saati uygulanabilecek şekilde tasarlanmıştır. Programın 2 ders saati uygulanması durumunda işlenmesi öngörülen kazanım ve açıklamalar, ara kapakla ayrılarak programın arkasında belirtilmiştir.

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı'nın ünite yapısı ve bu yapıya ilişkin açıklamaları şematik olarak sunulmuştur.

3.2. DÖRT SAATLİK PROGRAMIN ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

1. ÜNİTE: İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA

1.1. İkinci Dünya Savaşı'na neden olan gelişmeler bağlamında Birinci Dünya Savaşı'nın siyasi ve ekonomik sonuçlarını değerlendirir.

- Birinci Dünya Savaşı'nın arka planında yer alan stratejik ve emperyalist rekabet vurgulanır.*
- Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında ülkelerin sınırlarında meydana gelen değişim haritalar üzerinde gösterilir.*
- Birinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirilen Paris Barış Konferansı ve Versailles (Versay) Barış Antlaşması'na kısaca değinilir.*
- Komünizm, faşizm, nasyonal sosyalizm ideolojileri üzerinde durulur.*

1.2. SSCB'nin kurulmasının Orta Asya Türk toplumlarında meydana getirdiği değişimi örneklerle açıklar.

SSCB hâkimiyetindeki 1918 sonrası bağımsızlığını ilan eden Türk devletlerinin (Türkistan Millî Mücadeleleri ve Basmacı Hareketi, Gazavât/Müridizm Direniş Hareketi, Azerbaycan, Başkortostan) siyasal akıbetlerine ve Türk topluluklarının siyasal bağımsızlık hareketlerine değinilir.

1.3. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu'da manda yönetimlerinin kurulmasının ve Afrika'daki sömürgecilik faaliyetlerinin siyasi sonuçlarını açıklar.

- Yirminci yüzyıldaki küresel strateji ve teorilerin Orta Doğu'ya yansımaları sonucunda Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılmasının bölgeye etkileri üzerinde durulur.*
- Savaş sırasında imzalanan Sykes Picot ve Mac Mahon Antlaşmaları'nın modern Orta Doğu'nun oluşumuna etkisine değinilir.*
- Manda, sömürge ve emperyalizm kavramları ile ilgili kavram haritası oluşturulur ve örnekler verilir.*
- Avrupa ülkelerinin Orta Doğu ve Afrika'daki sömürge politikalarına örneklerle değinilir.*

1.4. Modern kara, deniz ve hava hâkimiyet teorileri ile mutlak güç arzusu arasındaki ilişkiyi açıklar.

Kara, deniz ve hava hâkimiyet teorilerine değinilerek küresel güçlerin mutlak güç olma arzusu vurgulanır.

1.5. Japonya'nın Uzak Doğu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmasının dünya güçler dengesine olan etkisini açıklar.

- Meiji Restorasyonu'nun Japon modernleşmesine olan etkisine değinilir.*
- Uzak Doğu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkan Japonya'nın yayılcı siyaseti ve bu siyasetin kıtaya etkisi üzerinde durulur.*

1.6. İki dünya savaşı arasındaki dönemde dünyada meydana gelen siyasi ve ekonomik gelişmeleri açıkla.

- a) 1929 Dünya Ekonomik Buhranı (Kara Perşembe) ve etkileri üzerinde durulur.
- b) Almanya’da ortaya çıkan hiper enflasyonun siyasi ve sosyal sonuçlarına (Almanya’daki siyasi kargaşa ve Nazizmin yükselişi) değinilir.

1.7. İki dünya savaşı arasındaki dönemde dünyada meydana gelen sosyokültürel olayları ve bilimsel gelişmeleri açıkla.

- a) Sosyokültürel olaylara ve bilimsel gelişmelere öncülük eden dönemin edebiyat, sanat ve bilim insanları ile çalışmaları (John Steinbeck / Gazap Üzümleri, Picasso / Guernica ve Albert Einstein / İzafiyet Teorisi) tanıtılır.
- b) Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin askeri ve mimari alan ile sağlık alanında getirdiği yenilikler üzerinde durulur.
- c) Dünyada sinema ve radyonun propaganda aracı olarak sosyokültürel etkisine değinilir.

2. ÜNİTE: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

2.1. İki dünya savaşı arasındaki dönemde oluşan uluslararası siyasi, ekonomik ve askeri denge ile İkinci Dünya Savaşı’nın nedenleri arasında ilişki kurar.

Almanya’nın “Hayat Sahası”, İtalya’nın “Bizim Deniz” ve Japonya’nın “Ortak Refah Alanı” politikaları ve bunlara karşı Müttefik Devletlerin tutumlarına değinilir.

2.2. İkinci Dünya Savaşı’nın seyrini değiştiren olayların sonuçlarını siyasi ve askerî açıdan karşılaştırır.

- a) Pearl Harbor Baskını, Stalingrad Kuşatması, Normandiya Çıkarması harita üzerinden anlatılarak stratejik önemleri vurgulanır.
- b) Hiroşima ve Nagazaki’ye atılan atom bombalarının yıkıcı etkilerine değinilir.

2.3. İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan insan hakları ihlallerinin sonuçlarını değerlendirir.

- a) Asya ve Avrupa’da yaşanan insan hakları ihlallerine değinilir.
- b) İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin ortaya çıkış sebepleri ve insanlığa kazandırdığı ortak insani değerleri üzerinde durulur.

2.4. İkinci Dünya Savaşı’nın siyasi ve ekonomik sonuçlarını açıkla.

- a) İki kutuplu dünya düzenini ortaya çıkaran nedenler üzerinde durulur.
- b) Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın kuruluş amacı dikkate alınarak günümüzde eleştirilmesinin gerekçeleri üzerinde durulur.
- c) Orta Doğu’nun yeniden şekillenmesi ile ilgili gelişmelere ve emperyalist politikalara yer verilir.
- ç) IMF’nin kuruluş amacına ve günümüzdeki küresel politikalara olan etkisine değinilir.

2.5. İkinci Dünya Savaşı'nın kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelere etkisini açıklar.

a) Savaşın, askerî teknolojinin gelişimine (tank, savaş gemisi, uçak, iletişim teknolojileri) olan etkilerine değinilir.

b) Örnekler üzerinden savaşın, sinema, edebiyat ve sanata etkisi üzerinde durulur.

2.6. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin izlediği dış politika stratejilerini açıklar.

a) İngiltere, Fransa ve Almanya ile savaş sırasında askerî ve mali konularda yapılan iş birliğine değinilir.

b) İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin mihver ve müttefik devletlere yönelik izlediği politikalara değinilir.

c) Türkiye'nin savaş dışı kalma çabaları ve bu çabaların gerekçelerinin tartışılması sağlanır.

2.7. İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeleri değerlendirir.

a) Savaş sürecinde Türkiye'nin iç siyasetinde meydana gelen değişime değinilir.

b) Türkiye'de radyo yayınının başlaması ve radyonun sosyal hayata olan etkisine değinilir.

c) Nuri Demirağ ve Vecihi Hürkuş örneği üzerinden girişimci olmanın önemi vurgulanır.

3. ÜNİTE: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

3.1. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni güç dengelerinin oluşum sürecinde meydana gelen siyasi gelişmeleri değerlendirir.

a) İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki güç ilişkileri siyasal ve ekonomik güvenlik arayışları bağlamında incelenir.

b) Berlin Buhranı'nın çıkış sebeplerine ve siyasi sonuçlarına değinilir.

c) Avrupa bütünleşmesine yönelik olarak 1950'li yıllarda geliştirilen politikalara kısaca değinilir. Bu bağlamda Hristiyanlık ve ekonomik iş birliği temelli bir birlik kurulması fikri olduğu vurgulanır.

ç) NATO ve Varşova Paktı üyelerinin konumları harita üzerinde gösterilir.

3.2. Asya ve Afrika'daki sömürgecilik faaliyetleri ve bağımsızlık mücadeleleri çerçevesinde meydana gelen olayları açıklar.

a) Avrupa'nın büyük güçlerine karşı Avrupa dışındaki siyasal ve ekonomik sömürgelerinin başkaldırı gerekçeleri ele alınır.

b) Hindistan ve Pakistan'ın kuruluşunda Mahatma Gandhi ve Muhammed Ali Cinnah'ın ülkelerinin bağımsızlığı için verdikleri mücadeleye değinilir.

c) Emperyalist devletlerin Afrika'da gerçekleştirmiş olduğu insan hakları ihlallerine ve Cezayir'deki katliamlara Nelson Mandela örneği üzerinden değinilir.

- ç) Asya ve Afrika'da bağımsızlığını kazanan devletler harita üzerinde gösterilir.
- d) Orta Doğu'da Baas Rejimleri'nin oluşumu ve bu oluşumların siyasi sonuçları üzerinde durulur.
- e) Türk Millî Mücadelesi'nin, bağımsızlık mücadelesi veren milletler üzerindeki etkisine vurgu yapılır.
- f) Sömürgecilik sonrası süreçte Afrika'da yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın nedenleri üzerinde durulur.

3.3. Soğuk Savaş Dönemi'nde dünyada meydana gelen ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri açıkla.

- a) Kadınların iş hayatında aktif rol almasının nedenleri üzerinde durulur.
- b) İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin ekonomik uygulamalarını para piyasalarında oluşturduğu dalgalanmalar istatistiki verilerden yararlanılarak işlenir.
- c) Soğuk Savaş Dönemi'nde kent nüfusunun artması ve bu durumun sosyoekonomik sonuçlarına (metropol, banliyö, getto, varoşların oluşması) değinilir.
- ç) Dönemin sanat anlayışının kitleler üzerine etkisine, örnekler üzerinden (resim, müzik ve sinema) değinilir.
- d) Uluslararası spor organizasyonlarının önem kazanması ve bu organizasyonların devletlerarası güç mücadelesinde rekabet alanı haline gelmesi vurgulanır.
- e) Nükleer reaktörlerin kurulması, DNA'nın keşfi ve uzay çalışmalarının hız kazanması üzerinde durulur.

3.4. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türk dış politikasında meydana gelen gelişmeleri sebep-sonuç ilişkisi kurarak açıkla.

- a) Truman Doktrini'nin Türkiye'deki siyasi rejimin iç ve dış tehdit algılamalarındaki meydana getirdiği değişime değinilir.
- b) İki kutuplu dünya düzeninde Türkiye'nin izlediği dış politikanın (Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO üyeliği) gerekçeleri üzerinde durulur.
- c) Türkiye'nin NATO'ya üyeliği sonrasında TSK'nin tehdit algısı ile TSK'deki teçhizat ve askeri sanayinde meydana gelen değişimler ele alınır.

3.5. Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeleri değerlendir.

- a) Toprak reformu, Demokrat Parti'nin kurulması ve çok partili hayata geçişin Türk demokrasi tarihi açısından önemi üzerinde durulur.
- b) 1946-1950 seçimlerinin Türk demokrasi tarihindeki etkileri üzerinde durulur.
- c) Gümüş Motor A.Ş.'nin kurulma gerekçeleri ve sonuçları üzerinde durulur.
- ç) 27 Mayıs Askerî Darbesi, arka planındaki iç/dış faktörler ile birlikte ele alınır.

d) Devrim Arabası üretiminin gerçekleştirilmeye çalışılmasının gerekçeleri ve sonuçları üzerinde durulur. Türkiye'nin günümüzde yerli araba üretimine yönelik çabaları Devrim Arabası girişimleriyle ilişkilendirilerek ele alınır.

4. ÜNİTE: YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI

4.1. Yumuşama Dönemi'nde ortaya çıkan siyasi ve askerî gelişmeleri değerlendirir.

- Yumuşama kavramı üzerinde durulur.
- Kruşçev ile Kennedy buluşmasının bloklar arası ilişkilere etkisine değinilir.
- Küresel aktörler ve yerel güçlerin izlediği politikalar ile bu politikaların yol açtığı bölgesel savaşlar (Küba Buhranı, Keşmir Sorunu, Vietnam Savaşı ve Afganistan'ın işgali) üzerinde durulur.
- Bağlantısızlar Hareketi'nin oluşum amacı üzerinde durulur.

4.2. Küresel güçlerin, enerji kaynakları üzerindeki rekabetinin Orta Doğu'daki siyasi gelişmelere etkilerini açıklar.

- Yumuşama Dönemi'nden günümüze dünyadaki enerji kaynaklarının dağılımı ve tüketimine değinilir.
- Arap-İsrail Savaşlarının sebep ve sonuçları, bölgedeki ABD-SSCB rekabeti ile ilişkilendirilerek ele alınır.
- 1973 petrol krizinin sebep-sonuçları ve gelişmiş ekonomiler üzerindeki etkileri üzerinde durulur. ç) Camp David Antlaşması üzerinde durulur.
- İslam Konferansı Teşkilatı'nın kuruluş amacı ve İslam İşbirliği Teşkilatı'na dönüşümüne değinilir.
- İran-İrak Savaşı'nın ortaya çıkması ve gelişmesinde küresel güçlerin oynadığı rollere değinilir.

4.3. Yumuşama Dönemi'nde dünyadaki ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri değerlendirir.

- Bu dönemde dünya ticaret hacmindeki değişim üzerinde durulur.
- Ticaretteki arz-talep dengesinin reklamcılık sektörü üzerindeki etkisine değinilir.
- ABD'deki ırkçılık hareketine karşı tepkilere (Afro-Amerikan Sivil Hareketi, Malcolm X ve 1968 Meksika Olimpiyatları'nda Siyah Eldivenler) değinilir.
- 1968 Kuşağı'nın ortaya çıkışı ile öğrenci ve işçi hareketlerine yer verilir.
- Kadın hakları sorunlarına değinilir.
- Sanat, spor ve müzikte uluslararası şöhrete sahip kişilerin toplumlara etkisine değinilir.
- Askeri teknolojinin gelişimi ve uzay çalışmalarının uluslararası ilişkilere etkisi üzerinde durulur.

4.4. Yumuşama Dönemi Türk dış politikasını etkileyen gelişmeleri açıklar.

- Türk-Amerikan ve Türk-SSCB ilişkilerine değinilir.
- Ege Adaları, Kıta Sahanlığı ve FIR Hattı ile Batı Trakya Türklerinin sorunlarının günümüzdeki Türk-Yunan ilişkilerine etkileri üzerinde durulur.

- c) Kıbrıs Barış Harekâtı ile harekâtın sonrasında Türkiye'ye karşı uygulanan ambargonun ülke ekonomisindeki olumsuz etkileri üzerinde durularak ABD ve Avrupa devletlerinin Türkiye'ye yönelik tutumlarına değinilir.
- ç) Ermeni diasporasının Türkiye'ye yönelik itham ve iddiaları ile diasporanın Türkiye'ye karşı izlediği politikada büyük güçlerin etkisi üzerinde durulur. Bunlara karşı Türkiye'nin izlediği politikalar vurgulanır.

4.5. Yumuşama Dönemi'nde Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeleri değerlendirir.

- a) Türkiye'deki ekonomik sorunlara ve yurt dışına çalışmaya giden gurbetçilerin sosyoekonomik yapıya olan etkilerine değinilir.
- b) Dönemin düşünce dünyasına ilişkin farklı bakış açılarını içeren örnek metinlerden alıntılara yer verilir.
- c) 12 Mart Askerî Muhtırası, 12 Eylül Askerî Darbesi ve bu darbenin arka planındaki iç/dış faktörlerin, Türkiye'nin siyasi ve sosyoekonomik hayatına etkileri üzerinde durulur.
- ç) Beyaz Cam adı verilen televizyonun Türkiye'de yayın hayatına girmesi ve yaygınlaşmasının toplumsal hayat üzerindeki etkilerine değinilir.
- d) Köyden kente göçe ve beraberinde getirdiği sonuçlara değinilerek göçün sosyal hayatta meydana getirdiği değişimler vurgulanır.
- e) 1970-1980 yılları arasında kültür ve sanat alanlarında Türkiye'de meydana gelen gelişmelere kısaca değinilir.

4.6. 1980'li yıllarda Türkiye'deki iç ve dış gelişmeleri açıklar.

- a) 1980-1990 döneminde Türkiye'deki ekonomik ve politik gelişmeler üzerinde kısaca durulur.
- b) Siyasi alandaki liberalleşme politikalarına (siyasi yasakların kaldırılması, Türk-Amerikan ilişkileri ve siyasette sivilleşme) ve gerekçelerine değinilir.
- c) Ertuğrul Fırkatayni ile başlayan Türk-Japon ilişkilerinin günümüze kadar olan gelişimi ele alınır.

5. ÜNİTE: KÜRESELLEŞEN DÜNYA

5.1. SSCB'nin dağılması ile Türk Cumhuriyetleri'nin kuruluşunu ilişkilendirir.

SSCB'nin dağılması ile bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan) harita üzerinde gösterilerek Türk tarihi açısından etkileri üzerinde durulur. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri'nin günümüzdeki ilişkileri Orta Asya, Hazar bölgesi ve Kafkasya'daki imkân ve fırsatların değerlendirilmesi açısından ele alınır.

5.2. Küreselleşme Dönemi'nde Avrupa'da meydana gelen siyasi gelişmeleri açıkla.

- a) Doğu Avrupa ülkelerindeki yönetim değişikliklerine ve Doğu-Batı Almanya'nın birleşmesine değinilir.
- b) Avrupa Birliği'nin uluslararası politikadaki yeri ve önemi ile AB'nin genişleme sürecine değinilir.
- c) Türkiye - Avrupa Birliği ilişkileri ülkemizin üyelik başvuru süreci bağlamında ele alınır.
- ç) Yugoslavya'nın dağılması, Kosova ile Bosna-Hersek'in Sırbistan tarafından işgali, işgal esnasında kültürel mirasın yok edilmesi ve Boşnaklara karşı uygulanan soykırım üzerinde durulur.
- d) Küresel güçlerin ve uluslararası örgütlerin Bosna-Hersek'in işgaline karşı tutumlarına yer verilir.

5.3. Küreselleşen dünyada Orta Doğu ve Afganistan'da meydana gelen siyasi gelişmeleri ve nedenlerini açıkla.

- a) Filistin'deki işgalin bölge politikalarının oluşumundaki rolü ve küresel güçlerin bu politikalara etkileri üzerinde durulur.
- b) 1990 ve 2003 Körfez Savaşları ve Irak'ın işgali, bölgesel ve küresel ölçekte güç mücadelesi bağlamında ele alınır.
- c) 11 Eylül saldırıları ile küresel terörün oluşturduğu asimetrik savaşa değinilir.
- ç) ABD'nin Afganistan, Pakistan ve Sudan'a müdahale gerekçelerine değinilir.
- d) Orta Doğu'daki su sorununun bölge siyasetine etkisi üzerinde durulur.

5.4. Küreselleşen dünyadaki ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri örneklerle açıkla.

- a) 1980 sonrasında ABD ve Avrupa'da uygulanan neo-liberal ekonomik politikalara ve bu politikaların dünyaya yansımalarına değinilir.
- b) Uydu ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin insan hayatına etkisi üzerinde durulur.
- c) Sağlık alanındaki gelişmelere (organ nakli, kök hücre ve DNA çalışmaları) değinilir.
- ç) Sinema endüstrisinin ve uluslararası spor organizasyonlarının küresel ekonomiye etkisine değinilir.
- d) Eğlence kültüründe meydana gelen değişim (pop, rap, hip-hop müzik tarzları, bilgisayar oyunları) üzerinde durulur.

5.5. Küreselleşen dünyada öne çıkan olay ve olguları siyasi, sosyokültürel ve teknoloji gelişmeler açısından değerlendir.

- a) Arap Baharının arka planı, ortaya çıkış süreci, bölge devletlerine etkileri ve küresel güçlerin Arap Baharına karşı tutumları üzerinde durulur.
- b) Türkiye'nin, mülteci sorununa yaklaşımı ile diğer ülkelerin bu soruna yaklaşımlarının karşılaştırılması ele alınır.
- c) Dünyadaki siber tehditlere değinilir ve siber güvenlik eğitiminin önemi vurgulanır.
- ç) Sosyal medyanın yükselişinin toplum üzerindeki etkisi vurgulanır.

- d) Endüstriyel ve kapitalist üretimin toplum hayatı üzerindeki etkileri (toplumların tek tipleştirilmesi ve bireysel kimlikler üzerindeki olumsuz etkileri) üzerinde durulur.
- e) Gelişen silah teknolojilerinin, kitle imha silahları ve endüstriyel üretimin neden olduğu çevre sorunlarının toplumlar üzerindeki etkilerine değinilir.

5.6. 1990 sonrası Türk dış politikasındaki gelişmeleri açıklar.

- a) Bulgaristan'da yaşayan Türklerin uğradığı baskılara ve Türkiye'ye göç sürecine değinilir.
- b) Türkiye'nin; Türk Cumhuriyetleri, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu'da izlediği politikalar ve bu politikaların sonuçları üzerinde durulur.
- c) Irak ve Suriye'deki siyasi-sosyal gelişmelerin bölgeye ve Türkiye'ye etkileri üzerinde durulur. Türkiye ve Avrupa Birliği ile diğer ülkelerin Irak ve Suriye'den Türkiye ve Avrupa'ya yapılan göçlere yönelik yaklaşımları ve politikaları ele alınır.
- ç) Başta ABD ve Rusya olmak üzere küresel güçlerin terör örgütlerinin ortaya çıkışındaki rolleri ve kendi ülkeleri dışında meydana gelen terör eylemleri (PKK/PYD ve DEAŞ terör örgütlerinin bölgedeki faaliyetleri) karşısındaki tavırları Irak ve Suriye'de yaşananlarla ilişkilendirilerek incelenir.
- d) Türk Kızılayı'nın dünyanın çeşitli bölgelerinde yaptığı faaliyetlere değinilir.

5.7. 1990 sonrası Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri açıklar.

- a) 1990-2017 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen başlıca ekonomik gelişmeler sebep ve sonuçlarıyla ele alınır.
- b) 28 Şubat postmodern darbesine neden olan iç ve dış faktörler ile bu postmodern darbenin sonuçlarına değinilir.
- c) Etnik, ideolojik ve mezhep temelli çatışmaların toplum hayatına etkileri üzerinde durulur.
- ç) 2013 Gezi Parkı Olayları ile bu olayların Türkiye'ye etkileri üzerinde durulur.
- d) FETÖ'nün amaç ve hedefleri ile bu yapılanmanın 17-25 Aralık 2013 ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimlerindeki rolü ele alınır.
- e) Oktay Sinanoğlu, Gazi Yaşargil, Fuat Sezgin ve Aziz Sançar'ın bilim dünyasına olan katkıları üzerinde durulur.
- f) Türkiye'deki bilimsel ve teknolojik gelişmelere (Türksat, Anka, Hürkuş, Göktürk ve Altay) kısaca değinilir.

ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI
ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI
2 DERS SAATI

3.3. İKİ SAATLİK PROGRAMIN ÜNİTE, KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

1. ÜNİTE: İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA

1.1. İkinci Dünya Savaşı'na neden olan gelişmeler bağlamında Birinci Dünya Savaşı'nın siyasi ve ekonomik sonuçlarını değerlendirir.

a) Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında ülkelerin sınırlarında meydana gelen değişim haritalar üzerinde gösterilir.

b) Birinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirilen Paris Barış Konferansı ve Versailles (Versay) Barış Antlaşması'na kısaca değinilir.

c) Komünizm, faşizm, nasyonal sosyalizm ideolojileri üzerinde durulur.

1.2. SSCB'nin kurulmasının Orta Asya Türk toplumlarında meydana getirdiği değişimi örneklerle açıklar.

SSCB hâkimiyetindeki 1918 sonrası bağımsızlığını ilan eden Türk devletlerinin (Türkistan Millî Mücadeleleri ve Basmacı Hareketi, Gazavât/ Müridizm Direniş Hareketi, Azerbaycan, Başkortostan) siyasi akıbetlerine ve Türk topluluklarının siyasi bağımsızlık hareketlerine değinilir.

1.3. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu'da manda yönetimlerinin kurulmasının ve Afrika'daki sömürgecilik faaliyetlerinin siyasi sonuçlarını açıklar.

a) Yirminci yüzyıldaki küresel strateji ve teorilerin Orta Doğu'ya yansımaları sonucunda Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılmasının bölgeye etkileri üzerinde durulur.

b) İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu ve Afrika'daki sömürge politikalarına değinilir.

1.4. Japonya'nın Uzak Doğu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkmasının dünya güçler dengesine olan etkisini açıklar.

Uzak Doğu'da yeni bir güç olarak ortaya çıkan Japonya'nın yayılmacı siyaseti ve bu siyasetin kıtaya etkisi üzerinde durulur.

1.5. İki dünya savaşı arasındaki dönemde dünyada meydana gelen siyasi ve ekonomik gelişmeleri açıklar.

Almanya'da ortaya çıkan hiper enflasyonun siyasi ve sosyal sonuçlarına (Almanya'daki siyasi kargaşa ve Nazizmin yükselişi) değinilir.

1.6. İki dünya savaşı arasındaki dönemde dünyada meydana gelen sosyokültürel olaylar ve bilimsel gelişmeleri açıklar.

Sosyokültürel olaylara ve bilimsel gelişmelere öncülük eden dönemin edebiyat, sanat ve bilim insanları ile çalışmaları (John Steinbeck/Gazap Üzümleri, Picasso/Guernica ve Albert Einstein/İzafiyet teorisi) tanıtılır.

2. ÜNİTE: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

2.1. İki dünya savaşı arasındaki dönemde oluşan uluslararası siyasi, ekonomik ve askerî denge ile İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri arasında ilişki kurar.

Almanya'nın "Hayat Sahası", İtalya'nın "Bizim Deniz" ve Japonya'nın "Ortak Refah Alanı" politikaları ve bunlara karşı Müttefik Devletleri'n tutumlarına değinilir.

2.2. İkinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştiren olayların sonuçlarını siyasi ve askerî açıdan karşılaştırır.

a) Pearl Harbor Baskını, Stalingrad Kuşatması, Normandiya Çıkarması harita üzerinden anlatılarak stratejik önemleri vurgulanır.

b) Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının yıkıcı etkilerine değinilir.

c) Nazi Almanyası, Uzak Doğu ve SSCB'de yaşanan insan hakları ihlallerine değinilir.

2.3. İkinci Dünya Savaşı'nın siyasi ve ekonomik sonuçlarını açıklar.

İki kutuplu dünya düzenini ortaya çıkaran nedenler üzerinde durulur.

2.4. İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türkiye'nin iç ve dış politikaların değerlendirir.

a) İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin mihver ve müttefik devletlere yönelik izlediği politikalara değinilir.

b) Türkiye'nin savaş dışı kalma çabaları ve bu çabaların gerekçelerinin tartışılması sağlanır.

c) Savaş sürecinde Türkiye'nin iç siyasetinde meydana gelen değişime değinilir.

3. ÜNİTE: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

3.1. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni güç dengelerinin oluşum sürecinde meydana gelen siyasi gelişmeleri değerlendirir.

a) İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki güç ilişkileri siyasal ve ekonomik güvenlik arayışları bağlamında incelenir.

b) Avrupa bütünleşmesine yönelik olarak 1950'li yıllarda geliştirilen politikalara kısaca değinilir. Bu bağlamda Hristiyanlık ve ekonomik iş birliği temelli bir birlik kurulması fikri oluşturduğu vurgulanır.

3.2. Asya ve Afrika'daki sömürgecilik faaliyetleri ve bağımsızlık mücadeleleri çerçevesinde meydana gelen olayları açıklar.

- a) Hindistan ve Pakistan'ın kuruluşunda Mahatma Gandhi ve Muhammed Ali Cinnah'ın ülkelerinin bağımsızlığı için verdikleri mücadeleye değinilir.
- b) Emperyalist devletlerin Afrika'da gerçekleştirmiş olduğu insan hakları ihlallerine ve Cezayir'deki katliamlara Nelson Mandela örneği üzerinden değinilir.

3.3. Soğuk Savaş Dönemi'nde dünyada meydana gelen ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri açıklar.

- a) Kadınların iş hayatında aktif rol almasının nedenleri üzerinde durulur.
- b) Soğuk Savaş Dönemi'nde kent nüfusunun artması ve bu durumun sosyoekonomik sonuçlarına (metropol, banliyö, getto, varoşların oluşması) değinilir.
- c) Nükleer reaktörlerin kurulması, DNA'nın keşfi ve uzay çalışmalarının hız kazanması üzerinde durulur.

3.4. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türk Dış Politikası'nda meydana gelen gelişmeleri sebep-sonuç ilişkisi kurarak açıklar.

- a) Truman Doktrini'nin Türkiye'deki siyasi rejimin iç ve dış tehdit algılamalarındaki değişime etkisi üzerinde durulur.
- b) İki kutuplu dünya düzeninde Türkiye'nin izlediği dış politikanın (Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO üyeliği) gerekçeleri üzerinde durulur.

3.5. Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeleri değerlendirir.

- a) 27 Mayıs Askerî Darbesi, darbenin arka planındaki iç/dış faktörler ile 15 Temmuz darbe girişimin benzer ve farklı yönleri ele alınır.
- b) Devrim Arabası üretiminin gerçekleştirilmeye çalışılmasının gerekçeleri ve sonuçları üzerinde durulur. Türkiye'nin günümüzde yerli araba üretimine yönelik çabaları Devrim Arabası girişimleriyle ilişkilendirilerek ele alınır.

4. ÜNİTE: YUMUŞAMA DÖNEMİ VE SONRASI

4.1. Yumuşama Dönemi'nde ortaya çıkan siyasi ve askeri gelişmeleri değerlendirir.

- a) Yumuşama kavramı üzerinde durulur.
- b) Küresel aktörler ve yerel güçlerin izlediği politikalar ile bu politikaların yol açtığı bölgesel savaşlar (Küba Buhranı, Keşmir Sorunu, Vietnam Savaşı ve Afganistan'ın işgali) üzerinde durulur.
- c) Bağlantısızlar Hareketi'nin oluşum amacı üzerinde durulur.

4.2. Küresel güçlerin, enerji kaynakları üzerindeki rekabetinin Orta Doğu'daki siyasi gelişmelere etkilerini açıklar.

- a) *Yumuşama Dönemi'nden günümüze dünyadaki enerji kaynaklarının dağılımı ve tüketimine değinilir.*
- b) *Arap-İsrail savaşlarının, sebep ve sonuçları bölgedeki ABD-SSCB rekabeti ile ilişkilendirilerek ele alınır.*
- c) *İslam Konferansı Teşkilatı'nın kuruluş amacı ve İslam İşbirliği Teşkilatı'na dönüşümüne değinilir.*
- ç) *İran-İrak Savaşı'nın sebep ve sonuçları ile küresel güçlerin bu süreçteki rollerine değinilir.*

4.3. Yumuşama Dönemi'nde dünyadaki ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri değerlendirir.

- a) *Bu dönemde dünya ticaret hacmindeki değişim üzerinde durulur.*
- b) *ABD'deki ırkçılık hareketine karşı tepkilere (Afro-Amerikan Sivil Hareketi, Malcolm X ve 1968 Meksika Olimpiyatları'nda Siyah Eldivenler) değinilir.*
- c) *1968 Kuşağının ortaya çıkışı ile öğrenci ve işçi hareketlerine yer verilir.*
- ç) *Askerî teknolojinin gelişimi ve uzay çalışmalarının uluslararası ilişkilere etkisi üzerinde durulur.*

4.4. Yumuşama Dönemi Türk Dış Politikası'nı etkileyen gelişmeleri açıklar.

- a) *Türk-Amerikan ve Türk-SSCB ilişkilerine değinilir.*
- b) *Kıbrıs Barış Harekâtı ile harekâtın sonrasında Türkiye'ye karşı uygulanan ambargonun ülke ekonomisindeki olumsuz etkileri üzerinde durularak ABD ve Avrupa devletlerinin Türkiye'ye yönelik tutumlarına değinilir.*
- c) *Ermeni diasporasının Türkiye'ye yönelik itham ve iddiaları ile diasporanın Türkiye'ye karşı izlediği politikada büyük güçlerin etkisi üzerinde durulur. Bunlara karşı Türkiye'nin izlediği politikalar vurgulanır.*

4.5. Yumuşama Dönemi'nde Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyokültürel gelişmeleri değerlendirir.

- a) *Türkiye'deki ekonomik sorunlara ve yurt dışına çalışmaya giden gurbetçilerin sosyoekonomik yapıya olan etkilerine değinilir.*
- b) *12 Mart Askerî Muhtırası, 12 Eylül Askerî Darbesi ve bu darbenin arka planındaki iç/dış faktörlerin Türkiye'nin siyasi ve sosyoekonomik hayatına etkileri üzerinde durulur.*

4.6. 1980'li yıllarda Türkiye'deki iç ve dış gelişmeleri açıklar.

- Siyasi alandaki liberalleşme politikalarına (siyasi yasakların kaldırılması, Türk-Amerikan ilişkileri ve siyasette sivilleşme) ve gerekçelerine değinilir.*

5. ÜNİTE: KÜRESELLEŞEN DÜNYA

5.1. SSCB'nin dağılması ile Türk Cumhuriyetleri'nin kuruluşunu ilişkilendirir.

SSCB'nin dağılması ile bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan) harita üzerinde gösterilerek Türk tarihi açısından etkileri üzerinde durulur. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri'nin günümüzdeki ilişkileri Orta Asya, Hazar bölgesi ve Kafkasya'daki imkân ve fırsatların değerlendirilmesi açısından ele alınır.

5.2. Küreselleşme Dönemi'nde Avrupa'da meydana gelen siyasi gelişmeleri açıklar.

- a) Doğu Avrupa ülkelerindeki yönetim değişikliklerine ve Doğu-Batı Almanya'nın birleşmesine değinilir.*
- b) Yugoslavya'nın dağılması, Kosova ile Bosna-Hersek'in Sırbistan tarafından işgali, işgal esnasında kültürel mirasın yok edilmesi ve Boşnaklara karşı uygulanan soykırım üzerinde durulur.*
- c) Küresel güçlerin ve uluslararası örgütlerin Bosna-Hersek'in işgaline karşı tutumlarına yer verilir.*

5.3. Küreselleşen dünyada Orta Doğu ve Afganistan'da meydana gelen siyasi gelişmeleri ve nedenlerini açıklar.

- a) Filistin'deki işgalin bölge politikalarının oluşumundaki rolü ve küresel güçlerin bu politikalara etkileri üzerinde durulur.*
- b) 1990 ve 2003 Körfez Savaşları ve Irak'ın işgaline değinilir.*
- c) Orta Doğu'daki su sorununun bölge siyasetine etkisi üzerinde durulur.*

5.4. Küreselleşen dünyadaki ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri örneklerle açıklar.

- a) 1980 sonrasında ABD ve Avrupa'da uygulanan neo-liberal ekonomik politikalara ve bu politikaların dünyaya yansımalarına değinilir.*
- b) Uydu ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin insan hayatına etkisi üzerinde durulur.*
- c) Sağlık alanındaki gelişmelere (organ nakli, kök hücre ve DNA çalışmaları) değinilir.*

5.5. Küreselleşen dünyada öne çıkan olay ve olguları siyasi, sosyokültürel ve teknolojik gelişmeler açısından değerlendirir.

- a) Türkiye'nin, mülteci sorununa yaklaşımı ile diğer ülkelerin bu soruna yaklaşımlarının karşılaştırılması ele alınır.*
- b) Dünyadaki siber tehditlere değinilir ve siber güvenlik eğitiminin önemi vurgulanır.*
- c) Sosyal medyanın yükselişinin toplum üzerindeki etkisi vurgulanır.*

5.6. 1990 sonrası Türk dış politikasındaki gelişmeleri açıklar.

- a) Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu'da izlediği politikalar ve bu politikaların sonuçları üzerinde durulur.*

b) Irak ve Suriye'deki siyasi-sosyal gelişmelerin bölgeye ve Türkiye'ye etkileri üzerinde durulur. Türkiye ve Avrupa Birliği ile diğer ülkelerin, Irak ve Suriye'den Türkiye ve Avrupa'ya yapılan göçlere yönelik yaklaşımları ve politikaları ele alınır.

c) Başta ABD ve Rusya olmak üzere küresel güçlerin terör örgütlerinin ortaya çıkışındaki rolleri ve kendi ülkeleri dışında meydana gelen terör eylemleri (PKK/PYD ve DEAŞ terör örgütlerinin bölgedeki faaliyetleri) karşısındaki tavırları Irak ve Suriye'de yaşananlarla ilişkilendirilerek incelenir.

5.7. 1990 sonrası Türkiye'de meydana gelen siyasi, ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri açıkla.

a) 1990-2017 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen başlıca ekonomik gelişmelere kısaca değinilir.

b) 2013 gezi parkı olaylarının arkasında yer alan iç ve dış güçlerin amaç ve hedefleri ile bu olayların Türkiye'ye etkileri üzerinde durulur

c) FETÖ'nün amaç ve hedefleri ile bu yapılanmanın 17-25 Aralık 2013 ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimlerdeki rolleri ele alınır.

ç) Türkiye'deki bilimsel ve teknolojik gelişmelere (Türksat, Anka, Hürkuş, Göktürk, Altay) kısaca değinilir.